

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Податкове консультування у вітчизняній практиці: особливості
становлення та перспективи розвитку»**

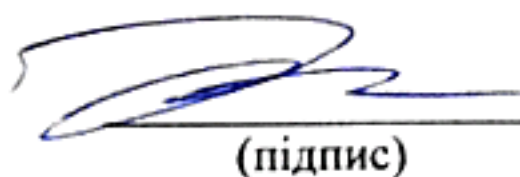
Здобувача вищої освіти II курсу,
групи ОМП-22-4,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»,
ОПП «Податкове консультування»

(підпис)

Циганкова
Софія Леонідівна

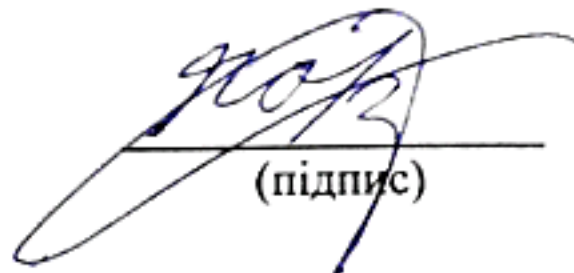
Науковий керівник

(підпис)

Панура
Юлія Василівна,
к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної
програми

(підпис)

Ізмайлов
Ярослав Олексійович,
д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри адміністрування податків,
протокол від «26» 01 2024 № 5

Завідувач кафедри
адміністрування податків

(підпис)

Іванишина Ольга
Степанівна,
к.е.н., доцент

Реєстрація № 7 15.01.2024 [підпис]
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки [підпис] 26/12.23 [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 90/A/5 05.02.2024 [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] І. Л. Романов
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[підпис]
(підпис)

Я. О. Ізмайлов
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

Ю. В. Панура
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

Т. В. Тучак
(ініціали, прізвище)

Секретар комісії:

[підпис]

М. В. Яруш

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра фіскального адміністрування
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри

 О. С. Іванишина

« 16 » 01 2023

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Циганкової Софії Леонідівни**

1. Тема кваліфікаційної (дипломної) роботи
«Податкове консультування у вітчизняній практиці: особливості становлення та перспективи розвитку»
2. Затверджена наказом ректора від 30.11.2022 № 1254
3. Строк здачі закінченої роботи – 05.02.2024
4. Цільова установка – визначення напрямів удосконалення послуг з податкового консультування для підприємств.

Метою дипломної роботи є дослідження сучасного стану податкового консультування в Україні, визначення напрямів удосконалення економічних відносин між податковими консультантами та підприємствами в процесі надання послуг з податкового консультування.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є механізм функціонування галузі податкового консультування.

Предметом дослідження є економічні відносини між податковими консультантами та підприємствами в процесі надання послуг з податкового консультування.

Вихідні дані до роботи сучасні наукові праці українських, зарубіжних

науковців, статті в періодичних виданнях з проблематики.

5. Перелік графічного матеріалу – 4 таблиць, 6 рисунків, 1 додаток.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретичні аспекти здійснення податкового консультування

1.1. Підходи до вивчення сутності та характеристика процесу податкового консультування в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених

1.2. Законодавчі та етичні аспекти діяльності податкових консультантів

1.3. Роль консультаційних послуг в сфері оподаткування підприємств

Розділ 2. Практика здійснення податкового консультування на підприємстві

2.1. Дослідження методів здійснення податкового консультування на підприємствах

2.2. Організація та процес роботи податкових консультантів на підприємстві

2.3. Особливості здійснення податкового консультування великих платників податків

Розділ 3. Перспективи розвитку системи податкового консультування на підприємствах

3.1. Сучасні тенденції ефективного розвитку податкового консультування для підприємств

3.2. Зарубіжний досвід податкового консультування в розвинених країнах

3.3. Напрями удосконалення надання консультаційних послуг з питань оподаткування

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи та написання заяви на її затвердження	04.11.22	04.11.22
2.	Отримання завдання наукового керівника для виконання кваліфікаційної роботи	16.01.23	16.01.23
3.	Узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	01.03.23	01.03.23
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної роботи та подання її керівнику	19.05.23	19.05.23
5.	Підготовка II розділів кваліфікаційної роботи та подання її керівнику	15.09.23	15.09.23
6.	Підготовка III розділів кваліфікаційної роботи та подання її керівнику	10.11.23	10.11.23
7.	Підготовка вступу та висновків	30.11.23	30.11.23
8.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	15.12.23	15.12.23
9.	Отримання відгуку наукового керівника	26.12.23	26.12.23
10.	Перевірка роботи в системі антиплагіат	05.01.24	05.01.24
11.	Отримання зовнішньої рецензії	12.01.24	12.01.24
12.	Отримання допуску зав. кафедри до захисту	15.01.24	15.01.24
13.	Попередній захист роботи	16-17.01.24	16-17.01.24
14.	Захист дипломної роботи	05-06.02.24	05-06.02.24

Дата видачі завдання « 16 » січня 2023

8. Керівник кваліфікаційної роботи

 Ю.В.І

9. Керівник освітньо-професійної програми

 Я. О. І

10. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

 С.Л.Ц

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Міст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	27		
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	45		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	9		Романов І.Л.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		Ізмайлов Я.О.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		Панура Ю.В.
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	8		Тучак Т.В.
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	45		Яруш М.В.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5 (відмінно)	05.02.2024	Романов І.Л. Ізмайлов Я.О. Панура Ю.В. Тучак Т.В. Яруш М.В.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	3 (задовільно)
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

АНОТАЦІЯ

«Податкове консультування у вітчизняній практиці: особливості становлення та перспективи розвитку»

Мета роботи – дослідження сучасного стану податкового консультування в Україні, а також визначення напрямів удосконалення економічних відносин між податковими консультантами та підприємствами в процесі надання послуг з податкового консультування з урахуванням зарубіжного досвіду.

Завданнями роботи є: розглянути підходи до вивчення сутності та характеристику процесу податкового консультування у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, визначити роль консультаційних послуг в сфері оподаткування підприємств, дослідити методи здійснення податкового консультування на підприємствах, запропонувати структуру загального процесу організації роботи податкових консультантів на підприємстві, обґрунтувати продуктову лінійку послуг з податкового консультування для великих платників податків, розглянути зарубіжний досвід податкового консультування в розвинених країнах Європи, запропонувати напрями удосконалення надання консультаційних послуг з питань оподаткування для підприємств.

Предметом дослідження є економічні відносини між податковими консультантами та підприємствами в процесі надання послуг з податкового консультування.

Об'єктом дослідження є механізм функціонування галузі податкового консультування.

За результатами дослідження сформульовані структура загального процесу організації роботи податкових консультантів на підприємстві, напрями удосконалення процесу надання послуг з податкового консультування для підприємств.

Одержані результати можуть бути використані при розробці структури організації процесу податкового консультування на підприємстві, а також при формуванні законодавчого підґрунтя діяльності податкових консультантів.

Дипломна робота містить 60 сторінок, 4 таблиці, 6 рисунків, 1 додаток, список використаних джерел з 48 найменувань.

Ключові слова: податкове консультування, консультант, оподаткування, консультаційні послуги.

Рік виконання дипломної роботи – 2023.

Рік захисту роботи – 2024.

ANNOTATION

«Tax consulting in domestic practice: peculiarities of formation and development prospects»

The purpose of the work is research of the current state of tax consulting in Ukraine, as well as the determination of directions for improving economic relations between tax consultants and enterprises in the process of providing tax consulting services, taking into account foreign experience.

The objectives of the work are: consider approaches to studying the essence and characteristics of the tax consulting process in the works of domestic and foreign scientists, determine the role of consulting services in the field of corporate taxation, research the methods of tax consulting at enterprises, propose the structure of the general process of organizing the work of tax consultants at the enterprise, substantiate the product line of services with tax consulting for large taxpayers, to consider the foreign experience of tax consulting in developed European countries, to propose directions for improving the provision of consulting services on taxation issues for enterprises.

The subject of research are economic relationships between tax consultants and enterprises in the process of providing tax consulting services.

The object of research is a mechanism for the functioning of the tax consulting industry.

According to the results of the research: the structure of the general process of organizing the work of tax consultants at the enterprise, directions for improving the process of providing tax consulting services for enterprises.

The obtained results can be used developing the structure of the organization of the tax consulting process at the enterprise, as well as when forming the legal basis for the activities of tax consultants.

Thesis contains 60 pages, 10 tables, 4 figures, appendix A, a list of used sources of 48 titles.

Key words: tax consulting, consultant, taxation, consulting services.

The year of completion of the thesis – 2023.

Year of protection of work – 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ.....	10
1.1. Підходи до вивчення сутності та характеристика процесу податкового консультування у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених	10
1.2. Законодавчі та етичні аспекти діяльності податкових консультантів	199
1.3. Роль консультаційних послуг в сфері оподаткування підприємств	23
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	27
2.1. Дослідження методів здійснення податкового консультування на підприємствах	277
2.2. Організація та процес роботи податкових консультантів на підприємстві	32
2.3. Особливості здійснення податкового консультування великих платників податків	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	43
3.1. Сучасні тенденції ефективного розвитку податкового консультування для підприємств.....	43
3.2. Зарубіжний досвід податкового консультування в розвинених країнах ..	48
3.3. Напрями удосконалення надання консультаційних послуг з питань оподаткування	52
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Бурхливий ріст міжнародного ринку консалтингових послуг позитивно впливає на розвиток галузі надання послуг з податкового консультування в Україні. Цим і зумовлена актуальність обраної теми, адже через постійні зміни і досить неоднозначне трактування податкового законодавства фізичні та юридичні особи не можуть правильно вибудувати найбільш оптимальну податкову стратегію для підприємства, а в свою чергу податкові консультанти, які надають підприємствам практичну допомогу шляхом надання консультацій - також не мають чітко окреслених законодавством обов'язків, прав та зон відповідальності у роботі з замовниками.

Вагомий внесок у дослідження здійснення податкового консультування зробили безліч вітчизняних та зарубіжних вчених та науковців, серед них – Сисоєва І.М.[15], Ізмайлов Я.О.[16], Ткачик Ф.П.[32], Тучак Т.В.[35, 39] та інші.

Метою даної дипломної роботи є дослідження сучасного стану податкового консультування в Україні, а також визначення напрямів удосконалення економічних відносин між податковими консультантами та підприємствами в процесі надання послуг з податкового консультування з урахуванням зарубіжного досвіду.

Для досягнення мети поставлені такі основні задачі:

- розглянути підходи до вивчення сутності та характеристику процесу податкового консультування у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених;
- визначити роль консультаційних послуг в сфері оподаткування підприємств;
- дослідити методи здійснення податкового консультування на підприємствах;
- запропонувати структуру загального процесу організації роботи податкових консультантів на підприємстві
- обґрунтувати продуктову лінійку послуг з податкового консультування для великих платників податків

- розглянути зарубіжний досвід податкового консультування в розвинених країнах Європи;

- запропонувати напрями удосконалення надання консультаційних послуг з питань оподаткування для підприємств.

Об'єктом дослідження є механізм функціонування галузі податкового консультування.

Предметом дослідження є економічні відносини між податковими консультантами та підприємствами в процесі надання послуг з податкового консультування.

Базою дослідження є підприємства - великі платники податку.

У процесі виконання дипломної роботи були використані різні методи дослідження, такі як аналогія (н-д: співставлення зарубіжного та вітчизняного досвіду податкового консультування), моделювання (н-д: створення схем та рисунків), індукція (розгляд підходів до вивчення процесу податкового консультування у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених), дедукція, аналіз, пояснення, опис тощо.

Інформаційну базу дослідження у роботі становлять: навчальна література, нормативно-правові акти України, публікації у періодичних виданнях, дані Державної податкової служби України, Європейської конфедерації податкових консультантів тощо.

Науково-практична значимість одержаних результатів:

1. Запропоновано структуру загального процесу організації роботи податкових консультантів на підприємстві, які можна використати для покращення процесу податкового консультування на підприємстві: аналіз податкових зобов'язань підприємства (вивчення фінансових даних; оцінка ризиків), оптимізація оподаткування (податкове планування, вивчення законодавства), підготовка податкових документів (складання податкових декларацій та інших податкових звітів, внутрішній аудит); взаємодія з підрозділами підприємства (консультації для підрозділів; навчання персоналу), взаємодія з державними органами, моніторинг та звітність.

2. Запропоновано напрями удосконалення, які покращать процес надання послуг з податкового консультування: впровадження системи ліцензій та сертифікатів, які видаються на право надання податкових консультацій, а також у цьому контексті - щорічне оцінювання та підтвердження даних ліцензій, розробка та запровадження проекту, спрямованого на звільнення повного або часткового від оподаткування суб'єктів господарської діяльності, які надають ліцензійні послуги з податкового консультування, формування прозорого та стабільного податкового законодавства, використання штучного інтелекту та аналітики, участь в міжнародних проектах.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи: робота складається з 3 розділів, містить 60 сторінок, 4 таблиці, 6 рисунків, додаток А. У роботі використано 48 літературних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

1.1. Підходи до вивчення сутності та характеристика процесу податкового консультування у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених

Аналізуючи податкове консультування більшості країн можемо зробити висновок, що його сутність у наданні податкових послуг громадянам є досить схожими.

Якщо розглядати консультування з точки зору його сутності, то як казав Ф. Гудков, можна визначити два основних підходи. Такі підходи розглядають досліджуване консультування як допомогу в питаннях де консультант не може виконати роботу самостійно.

Другий підхід розглядає консультування як самостійні професійні послуги, на які накладаються певні вимоги. В цьому контексті управлінське консультування розглядається як набір послуг, наданих кваліфікованими фахівцями, які надають об'єктивну та незалежну допомогу клієнтові у виявленні і аналізі проблем організації та рекомендаціях щодо їх вирішення, а також, при необхідності, в допомозі у реалізації запропонованих рішень..

Трактування суті податкового консультування відображені на малюнку чи по схемі наведеній нижче.

Рис. 1.1 Трактування суті податкового консультування

Джерело: систематизовано автором

Податкове консультування в широкому контексті включає в себе наступні аспекти:

- Надання консультаційних послуг як організаціям, так і фізичним особам з питань використання податкового законодавства.
- Розроблення рекомендацій, які стосуються формування податкової бази, видів податків та зборів, складу витрат, які враховуються при обчисленні податків, і використання податкових пільг.
- Пояснення прав та обов'язків платників податків, процедур оскарження рішень податкових органів і їх представників.

- Розроблення планів і стратегій оптимізації оподаткування, специфічних для діяльності організацій або фізичних осіб.

- Моніторинг змін та доповнень, які вносяться до законодавства і інших нормативно-правових актів, що регулюють оподаткування.

Сутність податкового консультування також може бути розглянута через призму ринкового механізму організації цієї діяльності, загальна модель якого представлена на рис. 1.2.

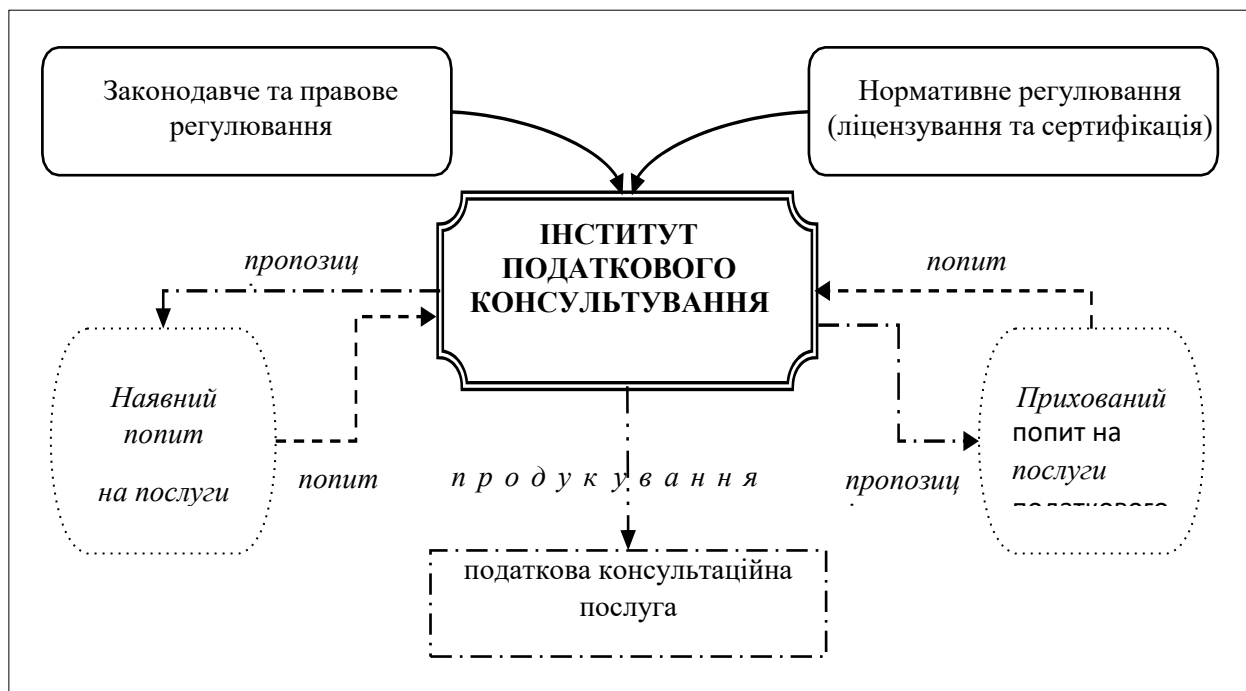

Рис. 1.2 Ринковий механізм організації податкового консультування та продукування податкових послуг .

Джерело: розроблено автором

Аналізуючи податкові послуги їх варто розглядати у двох напрямках: наявний попит, який стає основою для створення пропозиції, та прихований попит, який передусь формуванню пропозиції і створює умови для його перетворення в фактичний попит. У процесі такої взаємодії відбувається формування податкових консалтингових послуг.

До податкових консалтингових послуг застосовуються ті самі характеристики, як і до інших послуг, такі як нематеріальність, неможливість накопичення та зберігання, невід'ємність від джерела та зміна якості. Однак властивість неможливості зберігання податкових консалтингових послуг

проявляється двічі. З одного боку, неможливо підготувати ці послуги в повному обсязі заздалегідь та зберігати їх як товар в очікуванні збільшення попиту. З іншого боку, інформація, пов'язана із податковими консалтинговими послугами, стає неактуальною під впливом науково-технічного і соціального прогресу. Зокрема, з урахуванням специфіки податкового консалтингу, можна виділити його специфічні властивості, які представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Специфічні властивості послуг податкового консалтингу та їх сутність

Властивість	Її сутність
професійна орієнтація [39]	відокремленість діяльності податкових консультантів від інших видів діяльності, вузька спеціалізація та спрямованість податкових послуг
диференціація платності [39]	наявність широкого спектру цінових пропозицій у розрізі послуг, напрямів, методів, що застосовуватимуться у наданні податкової послуги
відокремлена відомчість [39]	наявність відокремлених інституцій, підрозділів усередині інституцій податкового консультування, що розмежовує види консультаційних послуг
дуальність кінцевої мети [39]	з одного боку, метою є отримання прибутку інститутом податкового консалтингу, з іншого – допомога: по-перше, клієнту – у виконанні податкових зобов'язань, по-друге, державі – в інформаційній опосередкованій підтримці процесу адміністрування податків та ефективності податкової системи країни

Джерело: розроблено автором

З табл. 1.1 видно, що професійна орієнтація визначається тим, що діяльність податкових консультантів відокремлена від інших видів діяльності, їхній фаховий підхід спрямований на конкретні податкові послуги, проявляючи вузьку спеціалізацію.

Диференціація платності вказує на різноманітність цінових пропозицій, охоплюючи різні види послуг, напрямки та методи, що застосовуються в наданні податкових консультацій.

Дуальність кінцевої мети визначає, що основна мета податкового консалтингу є подвійною. З одного боку, це досягнення прибутковості для консалтингового інституту, а з іншого – надання консультацій клієнтам при виконанні та надання допомоги клієнтам та сприяння державі в покращенні

адміністрування податків та підвищенні ефективності податкової системи країни.

Отже, послуги податкового консультування є основним продуктом діяльності інституту податкового консультування, маючи свої унікальні характеристики, вони вимагають визначеної послідовності процесу їх надання та ґрунтуються на використанні конкретних моделей.

Податкове консультування у своєму може бути реалізовано наступним чином:

1) Підготовчий (інформаційний) етап. На цьому етапі формується база первинної та вторинної інформації, визначається обсяг робіт, вибираються критерії оцінки, методи, способи, та інструменти для оцінки проблеми. Також розробляється програма податкової послуги. Результатом цього етапу є створення групи консультантів, призначення відповідальних осіб, розроблення плану та укладення договору на консультування.

2) Діагностика проблеми. На цьому етапі проводиться глибока та ретельна діагностика проблеми з визначенням альтернативних варіантів та можливих змін. Результатом реалізації цього етапу є розробка якісних та ефективних альтернативних рішень.

3) Планування змін та перспектив. На цьому етапі розробляється план втілення змін та надаються рекомендації клієнту щодо прийняття остаточного рішення. Результатом цього етапу є розроблення стратегії та тактики змін.

4) Впровадження рекомендацій. На цьому етапі проводяться заходи, спрямовані на вирішення проблеми відповідно до розробленого плану-графіку.

Ці етапи становлять послідовний процес податкового консультування, який допомагає клієнту вирішити податкові питання та оптимізувати їх податкові зобов'язання.

Після втілення та реалізації змін настає п'ятий етап - заключний (звітний). На цьому етапі проводиться оцінка ефективності внесених змін, аналіз масштабів відхилень і розробляються коригувальні заходи. Результатом цього етапу є підготовка консультантом звіту.

Розглянувши різні етапи податкового консультування, доцільно провести аналіз наявних методів, серед яких найпоширенішими є наступні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Моделі податкового консультування

Найменування моделі	Її сутність	Інструменти
експертна	завдання клієнта полягає у забезпеченні консультанта усією необхідною інформацією, а роль консультанта зводиться до інформування та роз'яснення клієнту суті норм, правил і процедур щодо відповідного питання, що діють у податковому законодавстві	усні та письмові консультації в режимі «питання – відповідь», у формі дискусії, обговорення проблем; письмові огляди літератури, законодавства; експрес-аналіз ситуацій; структурування задач, пошук рішень, аналіз альтернатив; розроблення рекомендацій
процесна	клієнт активно взаємодіє з консультантом у рамках заходів і процедур, запропонованих консультантом, висловлює свої ідеї, міркування, пропозиції, спільно з консультантом здійснює аналіз проблем і приймає рішення на всіх етапах проекту	організація процесу пошуку рішень і аналізу альтернатив без суджень, оцінок та коментарів як без консультанта, так і з ним; організація та проведення ділових інноваційних тренінгів як без консультанта, так і з ним; втручання консультанта в управління
проектна	консультант тільки пропонує і виробляє рішення; допомога клієнту полягає в аналізі та визначенні його проблем, передачі теоретичних і практичних знань	консультації; спільні дискусії
навчальна	Функція клієнта полягає в створенні запиту щодо навчання, усвідомленні обрання цілей, визначенні програми та форми навчання, а також у формуванні навчальних груп. Завдання консультанта включає в себе надання як теоретичної, так і практичної інформації з відповідної тематики.	використання стандартних програм, які вибирає клієнт; адаптована програма; спеціально сформована цільова група; проведення тренінгів із навчальною групою; навчання методикам вирішення проблем

Джерело: складено на основі [32, с. 200–202]

З табл. 1.2 видно, що експертна модель передбачає, що клієнт забезпечує консультанта необхідною інформацією, а консультант, у свою чергу, інформує та роз'яснює клієнту сутність норм, правил і процедур податкового

законодавства. Інструменти цієї моделі включають усні та письмові консультації, експрес-аналіз ситуацій, розроблення рекомендацій.

Процесна модель включає активну взаємодію між клієнтом та консультантом під час пошуку рішень і аналізу альтернатив. Інструменти цієї моделі охоплюють організацію процесу пошуку рішень, ділові інноваційні тренінги та можливе втручання консультанта в управління.

Проектна модель підкреслює, що консультант лише пропонує та виробляє рішення, а допомога клієнту полягає в аналізі та визначенні проблем. Інструментарій включає консультації та спільні дискусії.

Навчальна модель орієнтована на активну участь клієнта у формуванні запиту на навчання та визначенні цілей. Консультант надає теоретичну та практичну інформацію, використовуючи стандартні або адаптовані програми, проводить тренінги із навчальною групою.

Зазначені вище моделі грають ключову роль на кожному з розглянутих етапів. Їх взаємодія є ключовою для основних учасників податкового консультування, що відображено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Матриця суб'єктної участі в податковому консультуванні

Етапи консультування	Моделі консультування							
	експертна		процесна		проектна		навчальна	
	консультант	клієнт	консультант	клієнт	консультант	клієнт	консультант	клієнт
підготовчий (інформаційний)		x	x	x		x	x	
діагностика проблеми		x	x	x	x	x	x	
планування змін та перспектив	x		x	x	x		x	x
впровадження рекомендацій		x		x		x		x
заключний (звітний)		x	x	x		x		x

Джерело: складено на основі [32, с. 200–202]

Ефективність роботи податкового консультанта та самої процедури податкового консультування залежить від участі клієнта на різних етапах та використання різних моделей.

Метою податкового консультування є сприяння підготовці кваліфікованих фахівців, які володіють сучасним управлінським мисленням і знаннями, та можуть надавати ефективні податкові консультації відповідно до ситуації, опираючись на свій розум, мотивацію та конкретні обставини податкового законодавства [5]. Для досягнення цих цілей консультант повинен дотримуватися принципів податкового консультування. Принципи податкового права - це коротко сформульовані норми, які характеризуються найвищим рівнем імперативності та регулюють нормотворчу та правозастосовчу діяльність у галузі оподаткування.

У податковому законодавстві немає визначення такому поняттю, як «принцип податкового права». Відповідно, значення поняття «принципи податкового права» варто формувати на теоретико-правовому рівні.

На думку науковця С.Броякова, принципи податкового права поділяються на прямо закріплені та непрямо закріплені. До прямо закріплених принципів включаються [6]:

а) принцип рівності всіх платників податків перед законом і запобігання будь-якій формі податкової дискримінації. Зміст цього принципу полягає в тому, що контролюючий орган повинен застосовувати однакові підходи до всіх платників податків. Дискримінація платників податків може підірвати довіру до системи оподаткування та створити іміджеві проблеми фіскальних органів;

б) принцип припущення про правомірність рішень платників податків - якщо існують різні трактування нормативних прав і обов'язків платників податків, то рішення повинно бути прийняте на користь платника податків. Що стосується інших принципів податкового права, суб'єкти податкового консультування також повинні враховувати їх, але вони не безпосередньо стосуються самої консультаційної діяльності.

Наприклад, принцип стабільності. Якщо контролюючий орган визнає, що певний обов'язковий платіж, щодо якого виникає питання зі сторони платника, був введений порушенням принципу стабільності, то в такому випадку контролюючий орган повинен надати індивідуальну податкову консультацію платнику відповідно до цього принципу, навіть якщо вона не збігається з фіскальними цілями держави. Проте це не означає, що принцип стабільності є частиною основних положень, що регулюють податкове консультування [14].

При дослідженні непрямо закріплених принципів податкового права, які регулюють податкове консультування, то за думкою С. Данієлян, вони пов'язані із ситуаціями, коли в межах судових рішень об'єктивно застосовуються правові позиції науковців, які формалізуються у наданих ними науково-правових висновках, проте не відбувається посилення на самих науковців-правників.

Зокрема, С.Брояков вважає, що до таких принципів відносяться:

- а) принцип забезпечення практичної необхідності консультування;
- б) принцип індивідуальної орієнтованості;
- в) принцип забезпечення гарантій для платника податків.

1.2. Законодавчі та етичні аспекти діяльності податкових консультантів

Світовий досвід демонструє важливість митного та податкового консультування як необхідної складової ділової інфраструктури. Ці види консультацій визначають конкурентоспроможність бізнесу і стають ключовим чинником для наповнення бюджетних ресурсів країни.

В цьому контексті, депутат Верховної Ради України К.Т. Ващук у 2009 році внесла крайню ініціативу щодо нормативного регулювання відносин, пов'язаних із податковим консультуванням на рівні законодавства №2745 від 26.06.2009 року. Не дивлячись на ініціативу, законопроект "Про податкове консультування в Україні", відповідно до частини другої статті 95 Регламенту Верховної Ради України (1861-17) було знято з розгляду, так, як він втратив актуальність внаслідок прийняття Закону України від 7 липня 2011 року N 3609-VI (3609-17) "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України".

Важливо відзначити, що розгляд справи стосувався не тільки податкового консалтингу, а й його важливості як професійної діяльності, що включає надання платних послуг клієнтам. Це охоплює консультування для осіб, що шукають поради, а також надання допомоги платникам податків і податковим агентам. В даному контексті відзначається, що аспекти податкового консалтингу потребують подальшого вдосконалення і розширення правового поля для забезпечення ефективного функціонування цієї сфери [31].

У високорозвинених країнах, сфера фіскального консалтингу піддається чіткому та деталізованому законодавстві. Наприклад, в Німеччині цей сектор обтяжений практично 40 законодавчими актами, що докладно регулюють його функціонування та встановлюють конкретні правила і стандарти.

Рис. 1.3. Нормативно – правові аспекти податкового консультування в Україні

Джерело: розроблено автором

Україна, у свою чергу, намагається регулювати сферу податкового консультування згідно з Податковим кодексом України.

Важливо відзначити, що урегульованість фіскального консалтингу закладає стійку основу для ефективної та прозорої роботи в цій галузі. Деталізоване законодавче середовище сприяє високому стандарту професійності та надійності консультаційних послуг, що відповідають потребам платників податків та сприяють більш широкому розвитку податкового консультування в Україні.

Відповідно до статті 52 податкова служба повинна надавати безоплатні консультації по питаннях податкового законодавства на протязі 30 днів від моменту звернення від платника податків. Така консультація може бути усно, письмовою або електронною. В неї включають опис питання, а також обґрунтування використаних норм законодавства і висновки до них [18].

Окрім загальнодоступних консультацій, існує індивідуальна консультація, яка має статус правового акту. Але тут важливо відзначити, що вона не являється нормативно-правовим актом, навіть якщо судова практика акцентує на цьому, однак існують ситуації, коли індивідуальну консультацію не можливо оскаржити, оскільки вона не є юридичним документом.

Наприклад, Львівський апеляційний адміністративний суд в ухвалі від 19.07.2016 р. у справі № 876/12997/13 «спробував контраргументувати подібні твердження посиланням на ч. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якою до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, окрім випадків, коли щодо таких рішень, дій або бездіяльності Конституцією або законами України встановлено інший порядок судового провадження» [45].

Зокрема, у рішенні Окружного адміністративного суду м. Києва від 26.03.2018 р. у справі № 826/12267/17 зазначено: зі змісту індивідуальної консультації вбачається, що остання не містить обґрунтування застосування норм законодавства та висновку з питань практичного використання таких норм конкретному платнику податків у визначеному колі правовідносин, а

зводиться лише до цитування окремих норм права, що не відповідає вимогам ст. 52 ПКУ[45].

Враховуючи на вищевикладене, суд зробив висновок, що оспорювана податкова консультація суперечить нормам ПКУ, у зв'язку з чим позовні вимоги є обґрунтованими та підлягають задоволенню.

Або ж у іншому рішенні Окружного адміністративного суду м. Києва від 17.05.2018 р. у справі № 826/567/18, проаналізувавши норми законодавства й оцінивши докази від позивача, суд зробив висновок, що відповідач під час надання оскаржуваної податкової консультації керувався розширеним тлумаченням норм ПКУ та діяв всупереч одному з ключових принципів податкового законодавства України, тому, така податкова консультація підлягає скасуванню, яке буде проводитись у судовому порядку.

Судова практика щодо цього питання різноманітна та суперечлива. Суди не вважають індивідуальну консультацію юридичним документом, оскільки вона не є обов'язковою для платника податків, якому надають консультацію. Однак, якщо платник діє відповідно до отриманої індивідуальної консультації, то Податковий кодекс України звільняє його від відповідальності, навіть якщо ця консультація в подальшому буде змінена.

Прагматизм фіскальних органів проявляється в наданні консультацій шляхом загальнодоступних інформаційних ресурсів. Важливо зазначити, що інформація, яка розміщена на таких ресурсах, відображає загальну позицію щодо застосування норм податкового законодавства без врахування конкретних обставин платника податків і особливостей ситуації, і, отже, не має статусу податкової консультації згідно з частиною третьою Податкового кодексу України і не викликає правових наслідків, передбачених законодавством.

Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс був створений в рамках ініціативи Електронного Уряду з урахуванням актуальних тенденцій розвитку інформаційних технологій у сфері створення веб-ресурсів. Він розглядається як інтегрований інструмент інформаційного середовища, як

внутрішні, так і зовнішні, підтримуються відповідними інформаційними та комп'ютерними технологіями. Загалом, головна мета "ЗІР" полягає в забезпеченні суспільства актуальною, достовірною та повною інформацією.

1.3. Роль консультаційних послуг в сфері оподаткування підприємств

У країнах з розвиненою ринковою економікою, консультування як незалежна сфера підприємницької діяльності вже успішно інтегрована і розвивається. Держава активно регулює цей процес та надає високі вимоги для учасників ринку консалтингових послуг. Професійна діяльність податкових консультантів виявляється корисною та вигідною як для клієнтів-платників податків, так і для податкових органів та держави загалом. Проте в Україні прагматизм в професійній діяльності податкових консультантів поки не досягає показників активності та ефективності.

Податкові консультанти – це професіонали, які спеціалізуються на податковому праві та фінансовому консультуванні [43].

Безпалько І. стверджує, що для самого податкового консультанта консультування - це цікавий і перспективний вид бізнесу, оскільки тенденції щодо постійних змін та ускладнення системи оподаткування та податкового законодавства призводять до підвищення попиту на цей вид консалтингу [2].

Ізмайлов Я. та Єгорова І. [14] наголошують, що консультування з питань оподаткування належить до сфери права та економіки, водночас розв'язуючи проблеми управління фінансами підприємства. Погоджуємося із Соболевською К. і Тучак Т., які зазначають, що «податковий консультант – це експерт у сфері оподаткування, який є спеціалістом в юриспруденції, фінансах, економіці, бухгалтерії. Він націлений на кваліфіковане, системно-комплексне вирішення податкових завдань особливого призначення.

Місія податкового консультанта – згуртувати команду і націлити її на рішення конкретних податкових завдань» [335].

Зміна теоретичного підґрунтя податкового консультування в Україні порівняно з активною діяльністю сертифікованих податкових консультантів свідчить про те, що в більшості випадків клієнти вимушені звертатися за податковою консультацією до інших установ.

Зокрема, до аудиторських фірм (які зазвичай зосереджені на перевірці вже здійснених операцій та надають поради щодо бухгалтерського та податкового обліку), бухгалтерів (які зазвичай надають обмежений спектр послуг у відповідності до основної діяльності), юридичних консалтингових компаній (основний фокус – представництво клієнта в судах у справах, пов'язаних з податками), та фінансових консультантів (зазвичай фізичні особи, що належать до бренду міжнародних компаній, які надають широкий спектр послуг у галузі кредитування, страхування, оподаткування тощо).

Проте українські фіскальні органи, зокрема Центри обслуговування платників податків, грають ключову роль у наданні консультацій та пояснень щодо податків та оподаткування. Ці установи створені з метою забезпечення комфортних умов для платників податків, надання якісної юридичної та податкової допомоги, швидкого приймання податкової звітності, а також виконання адміністративних послуг. Таким чином, український ринок послуг у сфері податкового консультування має значний потенціал для подальшого розвитку [37].

Подолання завад для розвитку ринку консалтингових послуг в галузі оподаткування, з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн, є ключовим завданням. Зараз в українському контексті ми вважаємо доцільним розвивати сферу податкового консультування на основі державного регулювання та чіткого визначення місця та ролі податкових консультантів у відносинах між платниками податків, фіскальними органами та податковими консультантами.

Роль податкового консультування проявляється у виконанні його основних функцій, які тісно пов'язані з характером завдань. До основних функцій податкового консультування відносяться наступні: надання інформації

платникам податків та податковим агентам; підтримка прийняття управлінських рішень з окремих податкових питань; підтримка розробки комплексних управлінських рішень для вирішення проблемних та конфліктних ситуацій; аутсорсинг комплексних завдань, пов'язаних з обліком та звітністю тощо [17].

Податковий консультант виступає посередником між державою та платником податків, сприяючи підприємцю в створенні ефективної бізнес-моделі та мінімізації ризиків у сфері оподаткування, дотримуючись чинного законодавства. Іншими словами, робота податкового консультанта корисна як для платника, так і для держави, оскільки консультант знає, як застосовувати закони без потреби їх роз'яснення.

Для успішної роботи податкового консультанта потрібен високий рівень освіти та знань, не лише в юридичній галузі, але й у фінансах та економіці. Сучасний бізнес вимагає професіоналів у галузі податкового консультування через постійні зміни в податковому законодавстві.

У діяльності фіскальних органів акцент зазвичай робиться на створенні партнерських відносин між владою та підприємствами. Фіскальні органи надають безкоштовні податкові консультації, проводять освітню роботу, семінари та тренінги.

Міжнародний досвід свідчить, що використання послуг податкових консультантів допомагає підвищити рівень безпеки підприємницької діяльності, дотримання податкового законодавства та забезпечує гармонізацію інтересів держави та платників податків. Важливо зазначити, що податковий консультант є не лише професіоналом у наданні консультацій, але також має розуміння податкового та митного законодавства і лідерські якості для вирішення завдань і вивчення ситуацій в інтересах платника податків та держави [22, 26].

Розвиток професій податкового інспектора і консультанта в Україні передбачає співпрацю навчальних закладів, які надають економічну та юридичну освіту, та професійних організацій для підвищення кваліфікації. Цей

процес вимагає участі всіх зацікавлених сторін, включаючи бізнес, професіоналів, державу, навчальні заклади та суспільство загалом.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Дослідження методів здійснення податкового консультування на підприємствах

Податковий консалтинг в Україні перебуває на етапі активного навчання консультантів у взаємодії з клієнтами, формування власної репутації тощо.

Високі очікування від таких фахівців визначають необхідність їхнього постійного вдосконалення. Податкових інспекторів та консультантів сприймають як ключових учасників у веденні підприємницької діяльності, так як вони відіграють важливу роль у їх вдосконаленні та розвитку.

В Україні практика податкового консультування на підприємствах є складною у трактуванні положень податкового законодавства та їх постійній динаміці змін. Саме тому для багатьох підприємців це і стає основною причиною звернень до консультантів.

Найпоширенішим запитом на консультування є визначення оптимальної стратегії оподаткування індивідуально для підприємства, виходячи з:

- 1.Виду діяльності підприємства, адже різні галузі мають різні податкові навантаження та пільги. Податковий консультант може розглядати специфіку галузі та враховувати її при визначенні оптимальної стратегії.
- 2.Податку на прибуток та загалом системи оподаткування, так як податкові консультанти вивчають ставки податку на прибуток, можливі знижки та пільги, які може використати підприємство.
- 3.Структури підприємства, адже різні форми власності (наприклад, торгові товариства, партнерства) мають різні податкові наслідки. Вибір оптимальної структури може вплинути на оподаткування.
- 4.Міжнародного оподаткування. Якщо підприємство займається міжнародною діяльністю, консультант також враховує податкові норми різних країн та міжнародні угоди.

5. Змін в законодавстві, адже податкове законодавство може змінюватися, тому консультант слідкує за останніми змінами та адаптує стратегію відповідно.

Консультанти працюють над оптимізацією податкового навантаження та максимізації вигод для підприємства.

Здійснення практики податкового консультування також включає в себе вивчення конкретних ситуацій підприємства. Це може охоплювати оптимізацію корпоративної структури, розробку систем управління податковими ризиками, а також планування податкових обов'язків на майбутнє.

Важливою складовою практики є інформування підприємств про зміни в податковому законодавстві та надання рекомендацій щодо їхнього впровадження. Консультанти забезпечують підприємства актуальною інформацією та стратегічними порадами для ефективного управління податковими питаннями.

Нарешті, практика податкового консультування це представлення інтересів підприємства у випадках податкових перевірок чи спорів. Ефективна комунікація та розуміння податкових процедур є важливими аспектами для забезпечення успішного врегулювання питань з податковою адміністрацією.

Щодо класифікації консультаційних послуг в Україні, тут існують певні труднощі. По-перше, перелік консалтингових послуг є значним як у вітчизняних, так і у європейських практиках. Важливо визначити та систематизувати цей різноманітний спектр послуг, забезпечуючи їхню зрозумілу класифікацію для забезпечення ефективності та доступності консультацій для різних суб'єктів господарювання.

Однак з огляду на швидкі темпи інновацій та зростаючу складність бізнес-процесів, важливо, щоб консультанти вдосконалювали свої навички та знання, аби ефективно відповідати на виклики та потреби ринку. Тільки так вони зможуть залишатися ключовими партнерами в сфері інновацій та бізнес-консалтингу.

Наприклад, європейський довідник консультантів з управління включає широкий спектр послуг [24], таких як загальне керівництво, адміністрування,

фінансове управління, управління персоналом, маркетинг, операційні діяльності, інформаційні технології, спеціалізовані послуги, аудит, обліковий супровід, юридичні послуги, рекрутинг тощо.

Український ринок надає всі ці послуги, але національний стандарт для їхньої класифікації наразі відсутній. Проблемним є відсутність нормативних стандартів для цих послуг, що фактично дозволяє фахівцям будь-якого рівня займатися консультуванням. Тому актуальною стає необхідність створення єдиної класифікації консультаційних послуг із стандартами для кожної з них [12, с. 107], враховуючи міжнародний досвід.

Дослідження методів здійснення податкового консультування на підприємствах виявляє різноманітні підходи та стратегії, спрямовані на ефективне вирішення податкових питань та оптимізацію податкових зобов'язань. Один із методів - підготовчий (інформаційний) етап, на якому визначається обсяг робіт, формується база інформації та розробляється програма податкової послуги. Цей етап передбачає також укладення договору на консультування та визначення відповідальних осіб.

Другий метод - діагностика проблеми. На цьому етапі проводиться глибока та ретельна діагностика проблеми з визначенням альтернативних варіантів та можливих змін. Це дозволяє консультантам розробляти якісні та ефективні альтернативи для вирішення податкових питань клієнтів.

Третій метод - планування змін та перспектив. На цьому етапі визначається план втілення змін та розробляються стратегії змін, а також надаються рекомендації клієнту щодо прийняття остаточного рішення.

Четвертий метод - впровадження рекомендацій. На цьому етапі проводяться заходи, спрямовані на вирішення проблеми відповідно до розробленого плану-графіку [10].

П'ятий і заключний метод - оцінка ефективності внесених змін. На цьому етапі проводиться аналіз результатів, оцінка ефективності внесених змін та розробка коригувальних заходів для оптимізації податкових зобов'язань клієнтів.

Ці стратегії визначають цілісний підхід до податкового консультування, спрямований на систематичне вирішення питань оподаткування та забезпечення високоякісних консультацій для підприємств. Це питання також тісно пов'язане із якістю послуг, які консультанти надають своїм клієнтам.

Забезпечення якості консалтингових послуг вимагає впровадження нормативних вимог і внутрішніх регламентів для створення та впровадження системи управління якістю в консалтингових фірмах. Наприклад, у країнах Європейського Союзу приділяється значна увага контролю якості консалтингових послуг з боку державних органів та громадськості, що включає громадський нагляд, організований представниками замовників, а не самими консультантами.

Такий підхід сприяє підвищенню довіри до консалтингових послуг та забезпеченню високих стандартів професійності. Враховуючи вимоги та контроль якості, консультанти отримують можливість працювати в ефективному регулятивному середовищі, що підсилює їхню відповідальність перед клієнтами та суспільством в цілому..

Проте основним фактором, що гарантує якість послуг в консалтинговій галузі, є освіта та вимоги до професійної компетентності. Наприклад, у сфері аудиту вимоги до професійної компетентності регламентовані законом України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність". Аудиторська незалежність забезпечується строгим дотриманням правил професійної етики, що базуються на Кодексі професійної етики Міжнародної федерації бухгалтерів.

Проте, окрім аудиторських послуг, існує багато інших видів консалтингової діяльності, для яких в законодавстві не визначені конкретні вимоги до її суб'єктів. Система інституціоналізації української консалтингової індустрії наразі знаходиться на ранніх стадіях розвитку [23]. Основні складові її інституційно-регуляторного "каркасу" включають професійні консалтингові об'єднання, маркетингові спілки, спілки управлінського консультування, професійні організації загального типу та юридичні асоціації.

Відповідно до аналізу Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності" [14], консалтинг відсутній в переліку ліцензованих видів господарської діяльності. Система сертифікації консалтингової діяльності також наразі відсутня в Україні. Серед суб'єктів консультування виділяють зовнішніх та внутрішніх консультантів. Зовнішні консультанти, як правило, є сторонніми юридичними або фізичними особами, що надають консультаційні послуги та розробляють свої продукти (послуги) для введення на ринок.

Щодо внутрішніх консультантів, вони є постійними працівниками консультованої організації, включаючи спеціалізовані консультаційно-аналітичні служби великих корпорацій, члени керівного апарату, і керівників функціональних та лінійних підрозділів. Внутрішнє консультування проводять працівники та консультаційні служби самого підприємства.

Зовнішніми консультантами можуть бути [5]:

1) Консалтингові організації, включаючи великі, які вирішують проблеми будь-якої складності і надають послуги повного спектра; середні, які переважно спеціалізовані фірми, що надають також супутні послуги; та дрібні вузькоспеціалізовані фірми, спеціалізовані в певних галузях чи кількох суміжних сферах консалтингу.

2) Одиночні досвідчені практики-фахівці, які можуть бути взяті на роботу із зовнішніх організацій, вищих навчальних закладів та спеціалізованих установ. Основна перевага зовнішніх консультантів полягає в їхній незалежності, яка охоплює як емоційну (збереження неупередженості), так і фінансову та адміністративну. Зовнішні консультанти не мають зацікавленості в діях клієнта та їхніх фінансових наслідках, не підпорядковані клієнту і не підпадають під адміністративні рішення клієнта.

Економічний консалтинг, як підприємницька діяльність у сфері надання послуг бізнесу, представляє собою форму зовнішнього консультування з управління бізнесом, оподаткуванням, юридичним консультуванням, аудитом та аутсорсингом бізнес-процесів тощо.

2.2. Організація та процес роботи податкових консультантів на підприємстві

Відповідно до визначення Європейської конфедерації податкових консультантів, податкове консультування охоплює в собі підготовку та подання податкових декларацій для платників податків, надання консультацій та рекомендацій з податкового планування, а також представлення та захист інтересів платників податків у відносинах з адміністративними та судовими органами, а також надання інших консультацій з питань оподаткування та пов'язаних з ним послуг [5].

Потрібно вважати за необхідне допрацювати та розширити зазначені в документі концепції податкового консалтингу, визначаючи його як професійну діяльність, що включає надання платних послуг клієнтам, сприяння платникам податків, податковим агентам та інші аспекти законодавства з оподаткування.

Характерними рисами консалтингових послуг є наступні:

- Результат консалтингової послуги виражається у вигляді інтелектуальної та творчої діяльності фізичної особи.
- Надання консалтингових послуг обов'язково виконується суб'єктами підприємницької діяльності.
- Консалтингові послуги мають оплатний характер і не мають конкретної матеріальної форми.
- Послуга є ексклюзивною та невіддільною від її послуго надавача.
- Надання консалтингових послуг третіми особами неможливе.
- Якість консалтингових послуг часто залишається нечіткою.
- Корисний результат може не завжди відповідати очікуваному, і його досягнення можливе протягом певного часового інтервалу.

Класифікація консалтингової структури допомагає глибше розуміти зміст і природу консалтингової діяльності, специфіку її суб'єктів та механізмів використання. Консалтинг слугує об'єднуючим елементом для ринків товарів та послуг, надаючи "допомогу" у різних сферах, таких як товари, фінанси, інвестиції та інші, а також у самій сфері обслуговування. Це особливість

консультування, що виявляється у виді консультантів (податкових, управлінських, економічних, інформаційних, інвестиційних і т. д.). Консалтинг може бути застосований в різних сферах та напрямках, і для кожного з них існує відповідна інфраструктура, яка забезпечує високий рівень обслуговування. Сама структура консалтингу класифікується за різними властивостями, що визначаються вченими.

Основною метою податкового консультування є сприяння формуванню кваліфікованих фахівців з новим управлінським підходом і знаннями, які здатні забезпечити ефективні податкові консультації відповідно до конкретних умов, особливостей роботи, розуміння, мотивації та інших обставин, пов'язаних із податковим законодавством.

Організація та процес роботи податкових консультантів на підприємстві може залежати від розміру компанії, галузі діяльності та інших факторів. Однак у роботі пропонується загальний процес організації та процесу роботи податкових консультантів, який включає в себе задачі та обов'язки консультанта, структуру податкового відділу на підприємстві.

Серед основних задач та обов'язків податкових консультантів на підприємстві можна виділити:

1. Аналіз податкових зобов'язань підприємства:

- Вивчення фінансових даних: аналіз фінансових звітів, бухгалтерської звітності та інших облікових документів для визначення податкових зобов'язань.
- Оцінка ризиків: Виявлення потенційних податкових ризиків та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

2. Оптимізація оподаткування:

- Податкове планування: Розробка та виконання податкових стратегій для максимізації вигод та мінімізації податкових витрат.
- Вивчення законодавства: Слідкування за змінами в податковому законодавстві та адаптація стратегій до нових вимог.

3. Підготовка податкових документів:

- Складання податкових декларацій: Підготовка і подання податкових декларацій та інших податкових звітів в установлені строки.
- Внутрішній аудити: Проведення внутрішнього аудиту для перевірки дотримання податкових норм та виявленню можливих ризиків.

4. Взаємодія з підрозділами підприємства:

- Консультації для підрозділів: Надання консультацій та підтримки внутрішнім підрозділам підприємства з податкових питань.
- Навчання персоналу: Організація тренінгів для персоналу з питань, пов'язаних з оподаткуванням та податковими процедурами.

5. Співпраця з аудиторами:

- Взаємодія з аудиторами: Співпраця з внутрішніми та зовнішніми аудиторами для вирішення питань, пов'язаних з податковим обліком та аудитом.
- Контроль витрат: Вивчення витрат та гарантування їх відповідності податковим вимогам.

6. Взаємодія з державними органами:

- Листування та переговори: Переговори та листування з податковими органами щодо конкретних питань та уточнень.
- Запити та відповіді: Підготовка відповідей на податкові запитання від податкових органів.

7. Моніторинг і звітність:

- Звітність перед керівництвом підприємства: Підготовка регулярних звітів для вищого керівництва компанії щодо податкових питань та стратегій.
- Моніторинг змін в законодавстві: Відстеження податкових змін та оновлення стратегій відповідно.

Структура податкового відділу на підприємстві може включати різні ланки або підрозділи, кожен з яких відповідає за певні аспекти податкової діяльності. Загальна структура зображена на рис. 2.1.

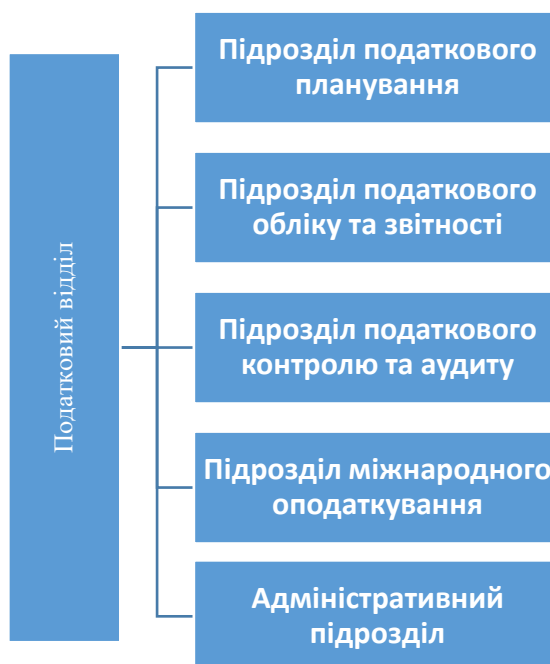

Рис. 2.1. Структура податкового відділу на підприємстві

Джерело: запропоновано автором

Відповідно до структури, зображеної на рис. 2.1:

1. Адміністративний підрозділ організує роботу відділу та забезпечує комунікацію відділу з іншими підрозділами компанії.
2. Підрозділ міжнародного оподаткування (він включається у структуру за потреби) відповідає за міжнародні аспекти оподаткування у компанії, трансфертне ціноутворення, іноземні операції тощо.
3. Підрозділ податкового планування розробляє стратегії оптимізації податкових зобов'язань, прогнозує зміни в законодавстві тощо.
4. Підрозділ податкового контролю та аудиту проводить внутрішній аудит для перевірки дотримання податкових норм, виявляє можливі ризики та недоліки в системі оподаткування.
5. Підрозділ податкового обліку та звітності відповідає за ведення регулярного обліку податкових зобов'язань; підготовку, подання податкових звітів та декларацій.

Отже, організація та процес роботи податкових консультантів на підприємстві включає в себе важливі аспекти для ефективного управління податковими обов'язками та оптимізації оподаткування.

Важливо відзначити, що належна організація та систематизація роботи податкових консультантів стає ключовим фактором у впорядкуванні податкового обліку на підприємстві. Ефективна комунікація між податковими консультантами та іншими відділами, такими як фінансовий, юридичний, і аудиторський, важлива для забезпечення правильного вивчення всіх податкових аспектів діяльності підприємства.

Взаємодія з місцевими та регіональними податковими органами також має свою вагу та вимагає від консультантів надійного розуміння податкового законодавства та гнучкості в адаптації до змін.

Процеси податкового аудиту, аналізу ризиків та розробки податкових стратегій повинні бути систематизовані та враховувати специфіку бізнесу підприємства, забезпечуючи високий рівень відповідальності та точність у виконанні завдань. Ці процеси створюють основу для стійкої та успішної податкової стратегії підприємства, що сприяє його фінансовій стабільності та росту.

Такий підхід дозволяє підприємству не лише виконувати свої податкові обов'язки, а й використовувати податкові можливості для оптимізації фінансових результатів та ведення бізнесу відповідно до вимог сучасного податкового законодавства.

2.3. Особливості здійснення податкового консультування великих платників податків

Великі платники податків – це юридичні особи або постійне представництво нерезидента на території України, яке має балансова вартість активів понад 20 млн. євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт,

послуг) понад 40 млн. євро, середню кількість працівників – понад 250 осіб [30].

Якщо підприємство досягло хоча б одного з названих критеріїв - його вважатимуть великим платником.

Критерії віднесення до великих платників податку визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і містять положення з табл 2.1.

Таблиця 2.1

Критерії віднесення до великих платників

Назва критерію	Показник
балансова вартість активів	понад 20 млн. євро
чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	понад 40 млн. євро
середня кількість працівників	понад 250 осіб

Джерело: складено автором на основі [47].

До речі, в оновленому Реєстрі великих платників податків на 2023 рік налічується 1560 платників.

Особливості статусу великих платників податків (далі — ВПП) визначені наступним, п. 64.7 ПКУ, а також Порядком формування Реєстру великих платників податків, наказ Мінфіну від 21.10.2015 р. № 911 (далі – Порядок № 911).

А особливості полягають в наступному:

- у сервісі – для ВПП призначається індивідуальний податковий координатор. Така особа виконує консультування, супровід та є посередником між великими платниками податків та ДПС, її підрозділами [48];

- у платника податків є 2 місця обліку, з яких основне – Офіс ВПП і неосновне – це колишнє місце обліку;
- у звітуванні – звітність подається до Офісу ВПП, у який платник податку став на облік, а сплата податків за тим місцем, де він був раніше – неосновним місцем обліку [48];
- тривалість податкових перевірок становить, для документальних планових – не більше 30 робочих днів (можливе максимальне продовження до 15 робочих днів), для документальних позапланових – 15 робочих днів (можливе максимальне продовження до 10 робочих днів);
- дотримання процедур електронного аудиту – при проведенні податкових перевірок треба не пізніше наступного дня з початку такої перевірки надати податківцям у повному обсязі в електронній формі з використанням електронного підпису копії документів – первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, які пов'язані зі сплатою податків і зборів [48];
- якщо наявні контрольовані операції, а також трансфертне ціноутворення, тоді є можливість узгоджувати ціноутворення по контрольованими операціями з ДПС, навіть укладати договір з ДПС з приводу попереднього узгодження критеріїв відповідності умов по контрольованим операціям керуючись принципом «витягнутої руки».

Податкове консультування великих платників податків значно відрізняється від податкового консультування малих та середніх підприємств, оскільки такі компанії мають складніші фінансові операції та піддаються більш високому рівню податкового навантаження.

При цьому для більшості великих платників податків притаманна участь у складних податкових правовідносинах, що мають спільні ознаки [11]:

- велика кількість взаємопов'язаних суб'єктів (організацій, підприємств, філій тощо), які при цьому географічно істотно віддалені; -
- участь у різноманітних операціях, які пов'язані зі складністю чи невизначеністю застосовування податкового законодавства;

- значна кількість угод за участю офшорних компаній, часто з пов'язаними компаніями, застосування трансфертних цін;
- безліч операцій у щоденній діяльності;
- використання складних фінансових інструментів та схем.

Податкове консультування великих платників податків включає сукупність послуг, спрямованих на ефективне управління податковими зобов'язаннями та оптимізацію податкового стану підприємства. Серед ключових послуг можуть бути:

1. Податкове планування.

Податкове планування для великих платників податків потребує ретельного аналізу фінансових операцій та корпоративної структури з метою розробки стратегій, спрямованих на оптимізацію оподаткування. Це включає в себе визначення оптимальних шляхів використання податкових пільг, врахування міжнародного оподаткування та розробку інноваційних рішень для мінімізації податкових обов'язків.

2. Податковий контроль і аудит.

В рамках послуг податкового консультування для великих платників податків, податковий контроль і аудит включають проведення комплексного аналізу фінансової та податкової звітності з метою виявлення потенційних ризиків та невідповідностей. Консультанти співпрацюють з підприємствами для розробки ефективних стратегій управління податковими ризиками та готовності до податкових аудитів.

3. Взаємодія з податковими органами.

Великі платники податків потребують послуг з взаємодії з податковими органами, включаючи представництво інтересів компанії під час податкових перевірок і аудитів. Консультанти ведуть діалог з податковими органами, забезпечуючи зрозумілість усіх податкових питань і вирішення спірних моментів для забезпечення відповідності податкового законодавства.

4. Міжнародне оподаткування.

Процеси, що відбуваються у сфері оподаткування, стають все більш взаємопов'язаними, державні органи різних країн обмінюються інформацією про платників податків, тому податкові зміни в одній країні можуть спричинити зміни у всьому світі. Як наслідок, якщо раніше податкові спори були розбіжними між двома сторонами в певній країні, сьогодні вони набувають багатостроннього міждержавного характеру.

Тому, навіть у таких спірних питаннях з міжнародного оподаткування великі платники податків змушені звертатись за послугами податкового консультування, які можуть включати наступні аспекти:

- Трансфертне ціноутворення - розробка та оцінка стратегій трансфертного ціноутворення для забезпечення відповідності податковому законодавству та уникнення податкових ризиків у зв'язку з переміщенням прибутку між підприємствами в різних країнах;
- Міжнародні операції та оподаткування - аналіз податкових аспектів міжнародних операцій та участі в глобальних ринках;
- Податкове планування для груп компаній - розробка податкових стратегій для міжнародних груп компаній для мінімізації податкових обов'язків та забезпечення ефективності структур оподаткування;
- Оптимізація оподаткування в країні резиденції - розробка стратегій оптимізації оподаткування в країні резиденції компанії, включаючи вивчення податкових пільг та ставок;
- Управління податковими ризиками - розробка системи управління податковими ризиками для міжнародної діяльності та аудитів, що стосуються міжнародних операцій;
- Вивчення міжнародних податкових договорів - аналіз та використання можливостей, які надаються міжнародними податковими договорами для уникнення подвійного оподаткування та забезпечення справедливого розподілу прибутку між країнами;

- Співпраця з податковими органами різних країн - організація ефективної взаємодії та співпраці з податковими органами різних країн з метою вирішення податкових питань та відстоювання прав клієнта;
- Участь у міжнародних проектах - надання консультацій з податкових аспектів участі в міжнародних проектах, таких як об'єднання підприємств, переходи між структурами, фінансові реструктуризації тощо;
- Документування податкових операцій - розробка та підготовка документації для визначення коригувань в ціні та підтвердження відповідності податкових операцій вимогам законодавства.

5. Податкові знижки та пільги.

У рамках податкового консультування для великих платників податків, консультанти надають консультаційні послуги з вивчення можливості отримання податкових знижок та пільг. Це включає в себе аналіз податкових стимулів, що надаються законодавством, та розробку стратегій для максимізації вигод, які можуть бути використані для зменшення податкового тягаря.

6. Аналіз податкових ризиків.

Послуги аналізу податкових ризиків передбачають вивчення та оцінку потенційних податкових ризиків, що можуть виникнути в результаті фінансових операцій та бізнес-процесів. Консультанти розробляють стратегії управління ризиками та рекомендації для зменшення можливих податкових невідповідностей.

7. Ведення податкових документів та подання податкової звітності.

8. Навчання та консультації для персоналу.

Послуги навчання та консультацій для персоналу передбачають проведення навчань та консультацій для внутрішнього персоналу компанії з питань податкового обліку. Консультанти допомагають персоналу розуміти податкові процеси та виконувати їх вірно, сприяючи внутрішньому контролю та відповідності.

9. Створення податкової стратегії:

Сюди входить розробка комплексної податкової стратегії, враховуючи особливості бізнесу та його стратегічні цілі.

Ці послуги надаються з метою максимізації ефективності податкового управління та забезпечення відповідності законодавству, сприяючи оптимальному використанню податкових можливостей та мінімізації ризиків.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1. Сучасні тенденції ефективного розвитку податкового консультування для підприємств

Сучасні тенденції в галузі ефективного розвитку податкового консультування для підприємств визначають нові підходи та стратегії, спрямовані на покращення якості та доступності цих послуг. Однією з ключових аспектів є використання технологій для автоматизації процесів консультування та забезпечення швидкого доступу до актуальної інформації.

Цифрові платформи та електронні сервіси надають підприємствам можливість отримання консультацій в режимі онлайн, спрощуючи взаємодію із податковими консультантами. Це сприяє збільшенню ефективності та економії часу. Окрім того, розвиток штучного інтелекту та аналітичних інструментів дозволяє проводити більш глибокий та точний аналіз податкових ситуацій. Автоматизовані системи можуть виявляти потенційні ризики та пропонувати оптимальні стратегії оподаткування, спираючись на великий обсяг даних.

Зростання комплексності податкового законодавства та міжнародних норм вимагає від податкових консультантів високого рівня кваліфікації та постійного оновлення знань. Тому набуває популярності концепція "постійної освіти" для фахівців у сфері податкового консультування. Крім того, розвиток принципів корпоративної соціальної відповідальності впливає на підходи до оподаткування. Підприємства дедалі більше акцентують увагу на сумісності своєї діяльності із загальними цілями сталого розвитку, включаючи етичне оподаткування та відмову від шахрайства .

Визначають три основні групи суб'єктів консалтингової діяльності (рис. 3.1).

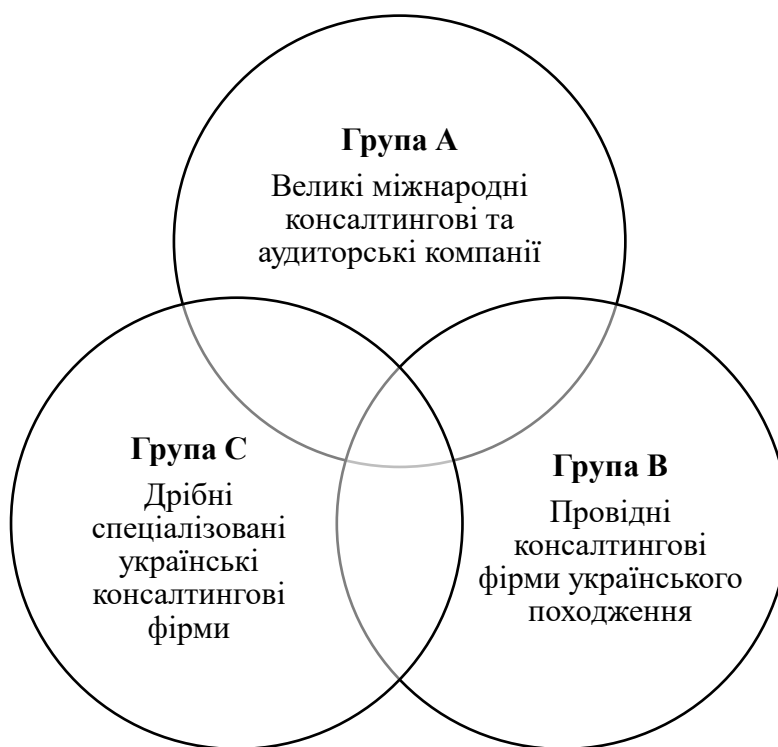

Рис. 3.1. Основні групи консалтингу в Україні

Джерело: складено на основі [10]

Група А – це, зазвичай, міжнародні фінансові організації (TACIS, USAID), транснаціональні компанії тощо. Основними консалтинговими послугами таких компаній є проведення проектів технічної допомоги, реструктуризація підприємств, глобальні проекти економічного оздоровлення, інвестиційний консалтинг, міжнародний аудит, освоєння ринків та розвиток бізнесу, а також управлінський консалтинг.

Група В включає великі українські консалтингові компанії, такі як Укрбізнесконсалтинг, Київська консалтингова група, Континентконсалтинг та інші. Ці компанії співпрацюють з великими та середніми українськими підприємствами (як державними, так і комерційними) та представництвами іноземних компаній. Основними напрямками консалтингових послуг цієї групи є проведення маркетингових досліджень, реалізація технічних проектів, фінансовий консалтинг, реструктуризація підприємств, тренінги з персоналу та розвиток бізнес-процесів.

Група С складається з невеликих українських консалтингових фірм, які є суб'єктами малого та середнього бізнесу та обслуговують галузеві підприємства.

Основні консалтингові послуги, які вони надають, включають ринкові дослідження, оцінку майна, юридичний консалтинг, податковий та бухгалтерський консалтинг, а також спеціалізоване галузеве консультування. Важливо зауважити, що вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути також виступають як постачальники консалтингових послуг, оскільки розвиток цієї галузі вимагає високих рівнів знань, пов'язаних з науковим пошуком, проведенням досліджень та експериментів для отримання нових навичок, наукового обґрунтування проєктів і встановлення закономірностей підприємницької діяльності [3]. З урахуванням вищесказаного, доцільно створити схематичне представлення основних груп учасників консалтингової індустрії в Україні (Додаток А).

Сучасні "постачальники" консалтингових послуг є ключовими учасниками цієї галузі. Консалтингові компанії повинні постійно покращувати якість наданих консультацій, що сприятиме збільшенню попиту на консалтингові послуги. Оскільки умови змінюються, консультанти зобов'язані постійно удосконалювати свої навички, адаптувати методи виконання завдань і використовувати новітні інформаційні технології. Клієнти (замовники консультаційних послуг), усвідомлюючи вигоду та користь використання кваліфікованих консультантів, визначають це як пріоритет для швидкого та раціонального вирішення існуючих проблем, отримання нової інформації, нестандартних ідей та пропозицій [17, с. 40; 18, с. 21].

На території України функціонують різноманітні консалтингові компанії, які мають різні юридично-правові форми.

Серед них слід виділити такі основні форми:

- науково-дослідний інститут (НДІ);
- автономна некомерційна організація або некомерційне партнерство;

- комерційне підприємство - галузеві інформаційно-аналітичні та консультаційні центри тощо.

Сьогодні на ринку податкового консалтингу України успішно працюють ті підприємства, яким вдалося напрацювати гарну репутацію та встановити міцні зв'язки з великими вітчизняними та іноземними клієнтами. Вони мають більше шансів утриматися на ринку під час падіння попиту на їх послуги.

Падіння попиту на послуги податкового консалтингу наразі більшою мірою зумовлено факторами зовнішнього середовища. Так, через повномасштабне вторгнення до України у 2022 році під загрозою опинилися представництва відчизняних та іноземних консалтингових компаній, частина з яких почала масово зупиняти процес роботи, а деякі навіть і виходити з ринку.

Офіційної актуальної статистики з приводу ринку консалтингу в Україні наразі не існує. Це зумовлено тим, що консалтинг як окремий різновид діяльності у КВЕД не виділяється. Окрім цього, державною службою статистики консалтинг взагалі рекомендується відносити у звітності до діяльності у сфері права, бухгалтерського обліку та інжинірингу, до надання послуг підприємцям. Велика частка послуг з консалтингу в Україні функціонує у тіньовій сфері, що, на жаль, є національною специфічною ознакою.

Аналізуючи тенденції розвитку консалтингових послуг в Україні, варто зазначити, що в Україні консалтинг активно підлаштовується під міжнародні відносини:

- підвищує кваліфікацію кадрів;
- збільшує число операторів;
- розширює асортимент послуг.

А також, з кожним роком обсяг ринку консалтингу в Україні зростає, позитивну тенденцію зростання відображено на рис. 3.1.

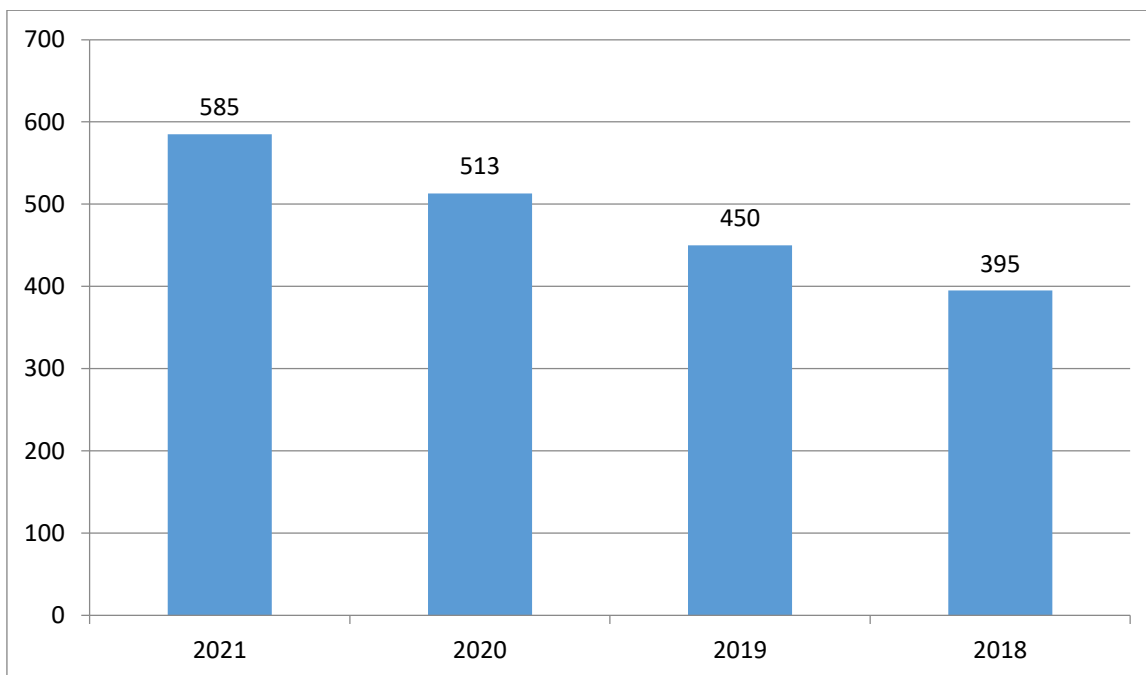

Рис. 3.1. Обсяг ринку консалтингу в Україні, млн дол.

Джерело: складено автором на основі [46].

Виходячи з рис 3.1, видно, що ринок консалтингу в Україні до повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року мав позитивну динаміку (середньорічні темпи зростання - становили – 14%).

Наразі ринок консалтингу функціонує в Україні без затвердженої спеціалізованої законодавчої бази та потребує статистичного виокремлення як окремого виду діяльності.

Серед особливостей українського ринку податкового консалтингу є невпевненість консалтингових компаній у своїх можливостях, а також невпевненість клієнта у можливостях таких консалтингових компаній. Як результат, бачимо, що вітчизняний консультант не може влитися в середовище компанії клієнта, як це відбувається в зарубіжних розвинених країнах.

Зі сторони бізнесу існує чинник недовіри, навіть страху віддати управлінський процес підприємства до рук зовнішнього фахівця, а з сторони консалтингу – відсутність чіткого законодавства та можливостей оцінити результати їхньої діяльності. Як наслідок - в діяльності українських компаній з податкового консультування переважає тренінгова складова, експертне та експертно-навчальне консультування, в той час, як у європейських країнах

здійснюється в основному процесне та експертно-процесне консультування, яке має на увазі активне залучення клієнта до процесу прийняття рішень та розробки рекомендацій.

Таким чином, українські консалтингові компанії і українські податкові консультанти виступають переважно лише як тренери та порадики, тоді як консультанти в розвинених країнах більш глибоко впроваджуються у діяльність компанії.

3.2. Зарубіжний досвід податкового консультування в розвинених країнах

Використання послуг з податкового консалтингу надає численні переваги, орієнтовані на підвищення рівня безпеки матеріальних і нематеріальних активів фізичних та юридичних осіб. Клієнти, користуючись такими послугами, отримують практичні рекомендації для мінімізації податкових і юридичних ризиків, які можуть бути виявлені або потенційно існуючі. Зокрема, це охоплює вирішення спірних питань після податкових перевірок і розробку стратегій оподаткування, враховуючи особливості діяльності підприємства.

У країнах Європейського Союзу законодавчо регулюються практично всі аспекти організації податкового консультування.

Податкове консультування у європейських країнах передбачає надання клієнтам підтримки у сфері оподаткування, включаючи ведення бухгалтерського обліку, податкової документації та складання необхідних декларацій. Функціонування підприємництва в сучасному світі стає неможливим без прийняття оперативних управлінських рішень, що базуються на використанні широкого спектру інформаційного простору.

Інститут податкового консультування в західних країнах, зокрема як професія "податковий консультант", існує протягом тривалого часу і набув широкого визнання та престижу. Аналізуючи системи податкового консультування в європейських країнах, можна визначити їхні унікальні особливості.

Початок розвитку консалтингу як самостійної галузі діяльності відбувся в Англії, де це поняття включало в себе спеціалізовані консультації, що були потрібні продавцям, виробникам та покупцям для детального вивчення питань з економіки, права, оподаткування та фінансів. Розвиток податкового консультування, зокрема, розпочався у 60-х роках XX століття внаслідок періодичних змін у податковому законодавстві [15].

Загалом, консультування з оподаткування визнається ключовою частиною ділової інфраструктури та визначає конкурентні переваги для розвитку бізнесу. Оскільки сфера оптимізації оподаткування є вкрай специфічною, вона вимагає високого професійного рівня спеціалізації консультантів.

Міжнародний інститут податкового консультування в Європі представлений двома провідними професійними організаціями: Європейською Конфедерацією податкових консультантів (CFE) та Європейською федерацією податкових радників (ETAF). Обидві організації об'єднують значну кількість фахівців, і їхні члени дотримуються високих професійних стандартів, забезпечуючи ефективне функціонування інституту податкового консультування.

Місія та роль Європейської конфедерації податкових консультантів визначається кількома ключовими напрямками. По-перше, організація зобов'язана захищати професійні інтереси податкових радників та забезпечувати високу якість послуг, які надаються ними. Важливим аспектом також є обмін інформацією про національне податкове законодавство, сприяння розвитку та координації податкового законодавства в Європі.

По-друге, конфедерація відіграє важливу роль у інформуванні громадськості про послуги, які надають податкові консультанти. Також вона спрямована на створення найкращих можливих умов для податкових консультантів та сприяння узгодженню національного законодавства, що регулює їхню діяльність.

Третій аспект полягає в просуванні вільної професії податкового консультанта в Європі та забезпеченні її повного визнання на рівнях уряду та громадськості. Важливим показником популярності податкового консультування є постійне зростання кількості фахівців у цій галузі, зокрема в Німеччині, де понад 97 тис. осіб мають право надавати податкові консультації.

Система податкового адміністрування Франції характеризується високою добровільністю сплати податків, і більшість платників податків своєчасно та самостійно подають податкову звітність та вносять відповідні платежі до бюджету.

У Франції податковий консультант, також відомий як "податковий юрист", є юристом, що пройшов спеціалізовану підготовку з податкового права та отримав професійний досвід у спеціалізованих фірмах. Для здійснення своєї професійної діяльності у Франції податковий консультант повинен відповідати наступним вимогам:

- 1) зареєструватися у списку адвокатської колегії, вказавши спеціалізацію у галузі податкового та митного права;
- 2) дотримуватися професійної таємниці;
- 3) надати фінансову гарантію у вигляді обов'язкового внеску, що покриває його цивільно-правову відповідальність;
- 4) здійснювати свою діяльність в умовах, що забезпечують йому повну незалежність від державних органів влади, схожу на будь-яке інше професійне чи комерційне підприємство [14].

У численних країнах Європи, таких як Німеччина, Франція, Португалія, Хорватія, Словаччина, Чехія, Австрія, Польща, Італія, Люксембург, існує спеціальний закон, що регулює сферу податкового консультування. У Чехії та Словаччині такий закон функціонує з 1992 року, а в Польщі — з 1997 року. На відміну від цих країн, Велика Британія, Іспанія, Бельгія, Фінляндія та Швейцарія, разом із Україною, не мають спеціального законодавства, яке регулює діяльність у сфері податкового консультування [15].

У світі існують приклади успішного застосування комбінованої моделі консалтингу, особливий характер якої виявляється в Республіці Казахстан. Тут податкове консультування представляє собою своєрідне поєднання державного регулювання та саморегулювання, виступаючи щось подібним до юриспруденції та економіки. Японія, в свою чергу, має значний досвід у сфері податкового консультування, орієнтований на роз'яснення податкового законодавства та надання індивідуальних консультацій.

У країнах, таких як Чеська Республіка, Польща, Словаччина та Німеччина, система податкового консультування зорієнтована на наявність нормативно-правового підґрунтя, яке регламентує вимоги до професійної кваліфікації податкового консультанта, його права та обов'язки відносно клієнта і держави. Наприклад, в Польщі всі податкові консультанти повинні бути членами Національної палати податкових консультантів і підлягають відповідному реєстру, що надає їм правовий захист з боку держави.

У Європейських країнах, таких як Польща та Нідерланди, податкові консультанти проходять чітке розгалуження прав і обов'язків, надають якісні консультації та отримують ретельне навчання, побудоване на системі Національних Палат податкових консультантів. Такі країни встановлюють високі стандарти для набуття професійних навичок, включаючи проходження іспитів, стажування та навчання [9].

Отже, ринок консалтингових послуг проявляє високий рівень розвитку та різноманіття в асортименті наданих послуг. Підкресливши дві основні системи регулювання в діяльності податкових консультантів - державне та саморегулювання, встановлено, що позитивні та негативні аспекти цього питання незалежать від конкретної специфіки кожної країни. Кожна країна розвивається та впроваджує нові елементи відповідно до свого економічного стану та перспектив.

Проведений аналіз зарубіжного досвіду податкових консалтингових послуг дозволяє зробити висновок, що щорічно світовий ринок стає більш перспективним, розвиненим, успішним та правильно орієнтованим.

Для того, щоб українському ринку податкового консалтингу дійти до рівня міжнародної практики податкового консультування потрібний час та послідовні ефективні заходи, які повинні враховувати досвід іноземних країн, таких як Чеська Республіка, Польща, Словаччина, Франція, що вже успішно впровадили цей напрямок.

Таким чином, європейська модель функціонування системи податкового консультування може слугувати прикладом для наслідування вітчизняною системою податкового консультування, з урахуванням специфіки розвитку вітчизняної податкової системи.

3.3. Напрями удосконалення надання консультаційних послуг з питань оподаткування

Інститут податкового консультування в Україні почав розвиватись досить давно, але невизначені та невстановлені законодавчі засади його функціонування гальмують процес розвитку даного ринку послуг. Це передбачає необхідність поєднати державне регулювання з системою саморегулювання на ринку податкових послуг, чітко визначити роль та місце податкових консультантів у їх взаємодії з платниками податків і контролюючими органами.

З метою впровадження ефективної системи податкового консультування в Україні, яка враховує вдалий зарубіжний досвід у цьому напрямку, пропонується провести ряд тактичних і стратегічних заходів:

- Впровадження системи ліцензій та сертифікатів, які видаються на право надання податкових консультацій, а також у цьому контексті - щорічне оцінювання та підтвердження даних ліцензій.

Цей напрям удосконалення пропонується насамперед для того, щоб до процесу податкового консультування долучались кваліфіковані консультанти, які постійно розвиваються та мають актуальні теоретичні знання податкового

законодавства та практичні навички. Яскравий приклад даної системи - британська система професійних стандартів та сертифікацій в галузі оподаткування.

- Розробка та запровадження проекту, спрямованого на звільнення повного або часткового від оподаткування суб'єктів господарської діяльності, які надають ліцензійні послуги з податкового консультування.

Це слугуватиме стимулом для ринку податкового консалтингу в Україні зростати та розвиватись.

- Формування прозорого та стабільного податкового законодавства.

Яким би не банальним був цей напрям вдосконалення, але він є вкрай необхідним для формування сталого ринку податкового консультування в Україні. Роками економісти, науковці, податківці безрезультатно намагаються затвердити законодавство, яке б регулювало діяльність консультантів, і наразі потрібно взяти на увагу європейські підходи до формування стабільного та зрозумілого податкового законодавства, яке сприяє прозорості та впровадженню ефективних консультаційних практик.

В такому законодавстві має бути встановлена відповідальність податкових консультантів, н-д за надання низькоякісних послуг і відшкодування завданих збитків клієнтам та державі. Окрім цього, законодавство має захищати діяльність податкових консультантів та чітко окреслювати їхні обов'язки та права.

- Використання штучного інтелекту та аналітики.

Цей напрям вдосконалення говорить про залучення європейського досвіду використання штучного інтелекту для аналізу податкових ризиків та автоматизації податкового планування. Наприклад - впровадження алгоритмів машинного навчання у систему контролю за податковою звітністю, як у Нідерландах. Штучний інтелект у податковому консультуванні також дозволяє автоматизувати аналіз податкових зобов'язань та прогнозування змін у законодавстві, сприяючи точнішим порадам для підприємств.

-Участь в міжнародних проектах.

Активна участь України у міжнародних податкових проектах та програмах з метою набуття нових знань і використання передового європейського досвіду пришвидшить процес росту і вдосконалення інституту податкового консультування.

ВИСНОВКИ

Отже, податковий консалтинг в Україні перебуває на етапі активного навчання консультантів у взаємодії з клієнтами, формування власної репутації тощо.

Високі очікування від таких фахівців визначають необхідність їхнього постійного вдосконалення. Податкових інспекторів та консультантів сприймають як ключових учасників у веденні підприємницької діяльності, так як вони відіграють важливу роль у їх вдосконаленні та розвитку.

Загалом, процес податкового консультування проводиться у декілька етапів: підготовчий (інформаційний), діагностика проблеми, планування змін та перспектив, впровадження рекомендацій, звітний етап. Ці етапи становлять послідовний процес податкового консультування, який допомагає клієнту вирішити податкові питання та оптимізувати їх податкові зобов'язання.

Податкове консультування може надаватись у декількох моделях: експертна (усні та письмові консультації, експрес-аналіз ситуацій, розроблення рекомендацій), процесна (організація процесу пошуку рішень, ділові інноваційні тренінги та можливе втручання консультанта в управління), проектна (консультації та спільні дискусії), навчальна (тренінги із навчальною групою).

Наразі законодавчим документом, яким регулюється податкове консультування в Україні, є Податковий кодекс України.

У країнах з розвиненою ринковою економікою, консультування як незалежна сфера підприємницької діяльності вже успішно інтегрована і розвивається. Держава активно регулює цей процес та надає високі вимоги для учасників ринку консалтингових послуг. Професійна діяльність податкових консультантів виявляється корисною та вигідною як для клієнтів-платників податків, так і для податкових органів та держави загалом. Проте в Україні прагматизм в професійній діяльності податкових консультантів поки не досягає показників активності та ефективності.

В сучасних реаліях українські фіскальні органи, зокрема Центри обслуговування платників податків, грають ключову роль у наданні консультацій та пояснень щодо податків та оподаткування.

В Україні практика податкового консультування на підприємствах є складною у трактуванні положень податкового законодавства та їх постійній динаміці змін. Саме тому для багатьох підприємців це і стає основною причиною звернень до консультантів.

Найпоширенішим запитом на консультування є визначення оптимальної стратегії оподаткування індивідуально для підприємства, виходячи з виду діяльності підприємства, системи оподаткування, структури підприємства, міжнародного оподаткування. Консультанти працюють над оптимізацією податкового навантаження та максимізації вигод для підприємства.

Організація та процес роботи податкових консультантів на підприємстві може залежати від розміру компанії, галузі діяльності та інших факторів.

Серед основних задач та обов'язків податкових консультантів на підприємстві можна виділити: аналіз податкових зобов'язань підприємства, оптимізація оподаткування, підготовка податкових документів, взаємодія з підрозділами підприємства, співпраця з аудиторами, взаємодія з державними органами, моніторинг змін в законодавстві тощо.

Структура податкового відділу на підприємстві може включати різні ланки або підрозділи, кожен з яких відповідає за певні аспекти податкової діяльності, н-д: підрозділ податкового планування, підрозділ податкового обліку та звітності, підрозділ податкового контролю і аудиту, підрозділ міжнародного оподаткування, адміністративний підрозділ.

Сьогодні на ринку консалтингу України успішно працюють ті підприємства, яким вдалося напрацювати гарну репутацію та встановити міцні зв'язки з великими вітчизняними та зарубіжними клієнтами. Вони мають більше шансів утриматися під час падіння попиту на їх послуги.

Падіння попиту на послуги податкового консалтингу наразі більшою мірою зумовлено факторами зовнішнього середовища. Так, через

повномасштабне вторгнення до України у 2022 році під загрозою опинилися представництва відчизняних та іноземних консалтингових компаній, частина з яких почала масово зупиняти процес роботи, а деякі навіть і виходити з ринку.

Наразі ринок консалтингу функціонує в Україні без спеціалізованої законодавчої бази та потребує статистичного виокремлення як особливого виду діяльності. Таким чином, українські консалтингові компанії в цілому та українські консультанти зокрема виступають переважно лише як тренери та порадики, тоді як консультанти в розвинених країнах більш глибоко впроваджуються у діяльність компанії.

З метою впровадження ефективної системи податкового консультування в Україні, яка враховує вдалий зарубіжний досвід у цьому напрямку, пропонується провести ряд тактичних і стратегічних заходів:

- Впровадження системи ліцензій та сертифікатів, які видаються на право надання податкових консультацій, а також у цьому контексті - щорічне оцінювання та підтвердження даних ліцензій.

Цей напрям удосконалення пропонується насамперед для того, щоб до процесу податкового консультування долучались кваліфіковані консультанти, які постійно розвиваються та мають актуальні теоретичні знання податкового законодавства та практичні навички.

- Розробка та запровадження проекту, спрямованого на звільнення повного або часткового від оподаткування суб'єктів господарської діяльності, які надають ліцензійні послуги з податкового консультування.

Це слугуватиме стимулом для ринку податкового консалтингу в Україні зростати та розвиватись.

- Формування прозорого та стабільного податкового законодавства.

В такому законодавстві має бути встановлена відповідальність податкових консультантів, н-д за надання низькоякісних послуг і відшкодування завданих збитків клієнтам та державі. Окрім цього, законодавство має захищати діяльність податкових консультантів та чітко окреслювати їхні обов'язки та права.

- Використання штучного інтелекту та аналітики.

Цей напрям вдосконалення говорить про залучення європейського досвіду використання штучного інтелекту для аналізу податкових ризиків та автоматизації податкового планування. Штучний інтелект у податковому консультуванні також дозволяє автоматизувати аналіз податкових зобов'язань та прогнозування змін у законодавстві, сприяючи точнішим порадам для підприємств.

-Участь в міжнародних проектах.

Активна участь України у міжнародних податкових проектах та програмах з метою набуття нових знань і використання передового європейського досвіду пришвидшить процес росту і вдосконалення інституту податкового консультування.

Міжнародний досвід свідчить, що використання послуг податкових консультантів сприяє підвищенню рівня безпеки підприємницької діяльності, дотриманню податкового законодавства та гармонізації інтересів держави та платників податків. Важливо підкреслити, що податковий консультант є не лише фахівцем у наданні консультацій, але й має розуміння податкового та митного законодавства та лідерські якості для вирішення завдань у інтересах обох сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Проць І. М. Адміністративно-правовий захист прав платників податків. Львів. СПОЛОМ. 2021. 240 с.
2. Безпалько І.Р. Теоретико-методичні засади податкового консультування в Україні. Ефективна економіка. 2015. № 11.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4543> (дата звернення: 21.10.2023)
3. Білинець К.К., Шулла Р.С. Консалтинг як елемент інфраструктури підтримки бізнесу. Збірник наукових статей випускників з фаху «Облік і оподаткування». Випуск 11 (2021). С. 21–28.
4. Білозором Є.В. Природний тип розуміння права як підґрунтя діяльнісної теорії правознавства. Електронне наукове видання «Аналітич-но-порівняльне правознавство». 2022. No2. С. 10–14.
DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.1>. (дата звернення 22.10.2023)
5. Брояков С. В. Генеза розвитку податкових консультацій крізь призму історичної ретроспективи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. No (46). С. 79-80.
DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.46.16> (дата звернення 22.10.2023)
6. Брояков С. Система принципів податкового консультування. Knowledge, Education, Law, Management. 2020. No4 (32). vol. 2. С. 14–18
DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.2.3>
7. Бортнікова М.Г. Діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів. 2018. 258 с.
8. Буй Т.Г. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 9.
9. Вакуленко Є. Податковий консультант як джерело компромату. Фаховий журнал «Адвокат».

URL: <https://iadvocate.com.ua/podatkovyj-konsultant-yak-dzherelo-kompromatu/>

10. Гончарова В.Г. Консалтинг як когнітивна модель бізнесаналітики для формування інтелектуально-інноваційного простору суб'єктів господарювання. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 105–109.

11. Держава та регіони Економіка та управління національним господарством. 2018. Випуск 17. С. 54–58.

12. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-tapovojennyj-ekonomichnyj-rozvytokukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya> (дата звернення: 08.11.2023)

13. Європейська конфедерація податкових консультантів.

URL: <http://www.cfe-eutax.org/about>. (дата звернення 22.10.2023)

14. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII від 02.03.2015.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>. (дата звернення 22.10.2023)

15. Сисоєва І.М. Зарубіжний досвід податкового консультування. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 923–926

16. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Шляхи вирішення проблем податкового консультування в Україні з використанням досвіду зарубіжних країн. Бізнес Інформ. 2020. №7. С. 262–269.

17. Індивідуальна податкова консультація: чи справді вона захистить.

URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/736> (дата звернення 28.10.2023)

18. Ковальська К.В., Пастушенко Р.М. Тенденції розвитку консалтингових послуг у контексті посткризового періоду в Україні. Молодий вчений. 2018. № 8 (60). С. 194–200.

19. Косіченко І.І. Стратегічні пріоритети розбудови вітчизняного консалтингового бізнесу в сучасних умовах. Бізнес Інформ. 2020. № 9. С. 270–276.

20. Кузнецова, І.О. Технологія діагностування управлінських консалтингових проектів. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2018. № 1(253). С. 97–108

21. Лист ДФС України від 30.09.2015 р. № 20716/6/99-99-10-03-02-15 «Щодо статусу консультацій у Загальнодоступному інформаційно-довідковому ресурсі»

URL:<http://zpl.com.ua/content/status-konsultats%D1%96i-u-zagalnodostupnomu-%D1%96nformats%D1%96ino-dov%D1%96dkovomu-resurs%D1%96c> (дата звернення 27.10.2023)

22. Лемешко М. О., Лактіонова О. А. Екосистема підтримки бізнесу в умовах пандемії COVID-19 в Україні та в окремих країнах ЄС. Економіка і організація управління. 2020. №. 2 (38). с. 109-123.

23. Лозовський О.М., Хейлик І.І. Загальні проблеми управлінського консультування в Україні та шляхи їх вирішення. Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень. Том 1. 12 червня 2020 р. С. 18–21

24. Мазур Н.А., Ніколашин А.О. Ринок консалтингових послуг України та світу в умовах змін. Економіка та суспільство. 2021. № 24.

25. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI / Редакція від 24.07.2015.

URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

26. Наказ Національного агентства України з управління державними корпоративними правами про затвердження Положення про порядок організації та проведення конкурсів на право виконання консалтингових (консультаційних, аудиторських, юридичних та оціночних) послуг № 131 від 15.07.99.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-99#Text>. (дата звернення 27.10.2023)

27. Офіційний сайт державної служби статистики України.

URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.11.2023)

28. Офіційний сайт Державної податкової служби України.

URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 08.11.2023)

29. Офіційний сайт Європейської Конфедерації податкових консультантів (Confédération Fiscale Européenne).

URL: <http://www.cfe-eutax.org/about> (дата звернення: 08.11.2023)

30. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI в редакції від 09.07.2022 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення 25.10.2023)

31. Про податкове консультування в Україні : проект закону України від 10.07.2008 № 2745.

URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF24900A.html. (дата звернення 22.10.2023)

32. Ткачик Ф.П. Податкове консультування : навчальний посібник. Тернопіль. Вектор. 2015. 252 с.

33. Савченко Т. Г., Ярошина А. П. Консалтинг та аутсорсинг як сучасні інструменти управління підприємством. Вісник Сумського державного університету. 2019. № 2. С. 7-12.

34. Сатир Л.М., Кепко В.М., Стаднік Л.І. Консалтинг – ефективний інструмент організації інноваційної політики підприємницької діяльності. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2020. Випуск 3 (59). С.119–123.

35. Соболевська, К., & Тучак, Т. (2021). СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЇ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТАНТА. Збірник наукових праць ЛОГОΣ.

URL: <https://doi.org/10.36074/logos05.02.2021.v1.32> (дата звернення: 25.10.2023)

36. Спільник І.В., Загородна О.М., Ярощук О.В. Консультаційна діяльність: актуальність, особливості та перспективи розвитку. Економічний аналіз 2018. Том 28. № 3. С.192–198.

37. Слюсарева Л. В. Ринок консалтингових послуг: тенденції та особливості розвитку в Україні. Управління соціально-економічними

трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. Мукачєво: МДУ. 2021. С. 32–35

38. Спілка податкових консультантів України.

URL: <http://www.taxadvisers.org.ua/>

39. Тучак Т.В., Богдан С.В. Концептуальні засади становлення та функціонування інституту податкового консультування. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит. 2019. Вип. 1(18). С. 312–316

40. Фомічов А. Оподаткування в умовах карантину-2020. ЮРИСТ&ЗАКОН. №13. 2020.

41. Чечетов М. Інноваційна складова ринкової трансформації. Економіка України. 2019. № 11. С. 4–14.

42. Який статус узагальнюючих податкових консультацій? Довіряти чи ні?.

URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=07YEH35d6833e830c50df13c3ef41df11b979 (дата звернення 27.10.2023)

43. Official site of the analytical system for compliance, market analysis, business intelligence and investigations Youcontrol”, [Online],

URL: <https://youcontrol.com.ua/> (Accessed 08.05.2023), (In Ukrainian).

44. What Is a Tax Consultant, and What Do They Do?

URL: <https://smartasset.com/financialadvisor/what-is-tax-consultant> (дата звернення 22.10.2023)

45. Індивідуальна податкова консультація: чи справді вона захистить.

URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/736> (дата звернення 27.10.2023)

46. Огляд ринку консалтингових послуг в Україні. Дослідження консалтингової групи «Астарта-Таніт» на замовлення ЄБРР.

URL: https://issuu.com/training.com.ua/docs/distribution_materials__formatted__red/4

47. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні No 996-XIVр в

редакції від 01.01.2024 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

48. Онищенко В., Чучаліна К. Великі платники податків 2024

URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/8542-velik-platniki-podatkv-2021>

ДОДАТКИ

ДОДАТКИ

Додаток А

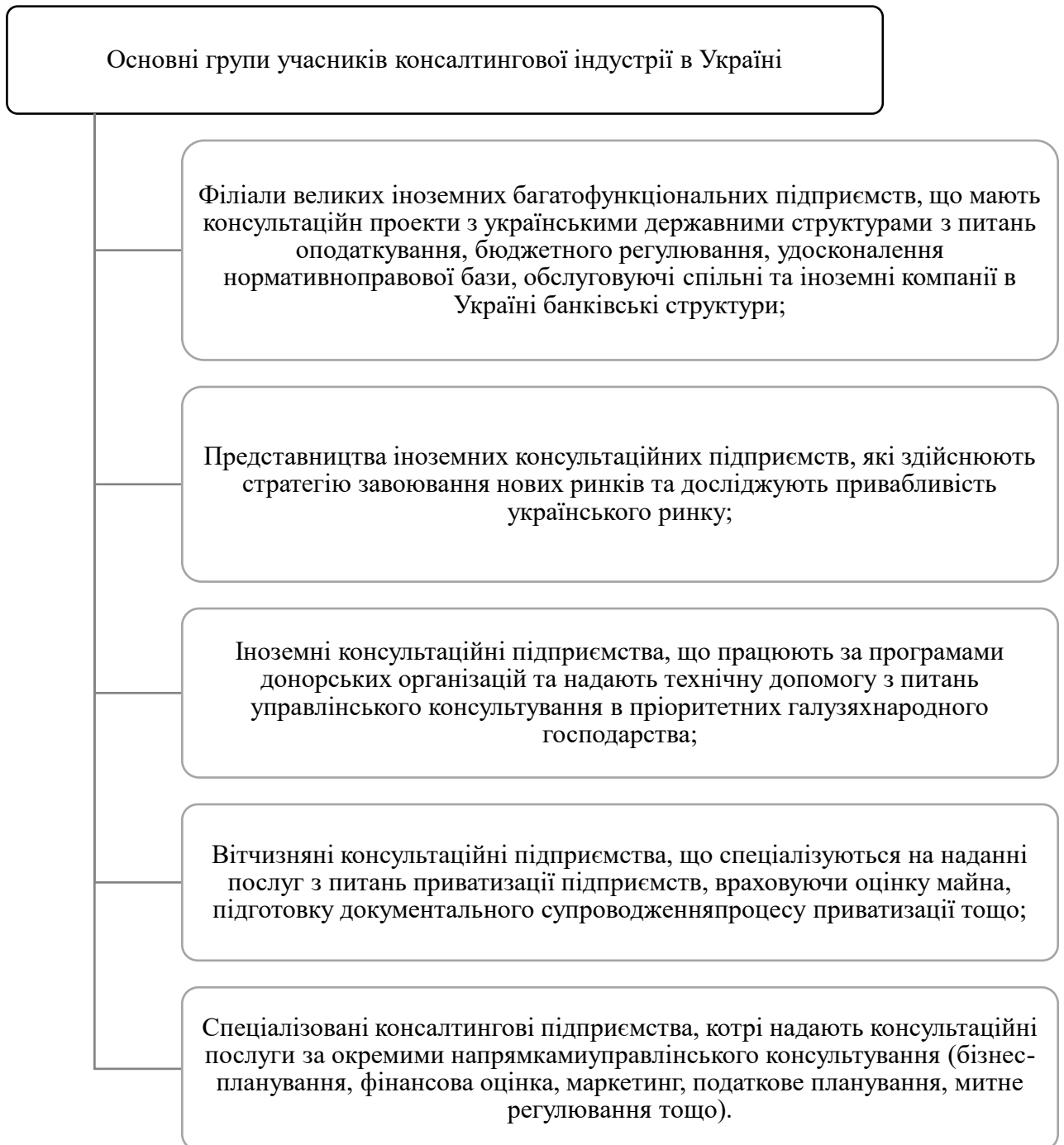

Рис. А.1. Основні групи учасників консалтингової індустрії в Україні

Джерело: складено автором на основі джерел [12; 16]